

панування після перемоги на виборах. Натомість слід утвердити розуміння недовговічності мандату довіри та здатності більшості населення поступово набувати в перехідних умовах навички бути джерелом політичної влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Горбатенко В. П.* Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть : монографія / В. П. Горбатенко. – К. : Видавничий центр “Академія”, 1999. – 240 с.
2. *Рябов С. Г.* Державна влада: проблеми авторитету й легітимності : монографія. – К. : НІСД, 1996. – 160 с.
3. *Висоцький О. Ю.* Технології легітимації політичної влади: теорія та практика : монографія / О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ : Пороги, 2010. – 318 с.
4. *Дибиров А.-Н.З.* Теория политической легитимности : курс лекций. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – 272 с.
5. *Рознавалон П'єр.* Демократична легітимність, Безсторонність, рефлексивність, наближеність / пер. з фр. Євгена Марічева. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – 287 с.

*Зайченко Л. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

РОЗВИТОК ПОЛІТИКО-ТЕХНОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Розвиток техніки та технології мають значний вплив на формування образу сучасного світу взагалі та політичної парадигми, зокрема. Саме тому актуальності набувають проблеми соціального використання загальнонаукових і вузькопрофесійних знань в політичному і профільному управлінні комплексними справами суспільства, які найбільш повно висвітлюються технократичними концепціями.

За мету даного виступу ставиться виявлення характерних особливостей технократичної концепції в залежності від перебігу всесвітньої історико-політичної ситуації 1 половини ХХ століття та через аналіз конкретних постулатів окремих дослідників.

В сучасній науковій літературі поняття “технократія” розглядається, як правило, в потрібному значенні, – теоретичної концепції влади, що має своїм підґрунтям суто науково-технічне знання; моделі державно-політичного устрою суспільства; соціального прошарку носіїв науково-технічного знання, які виконують управлінські, адміністративні та розпорядчі функції в політико-правових формаціях [3, с. 106].

Як бачимо, центральною у зазначених підходах є ідея про можливість ефективного функціонування соціально-політичної організації, що заснована на науковому знанні і управляється носіями такого знання. Ця ідея не нова, вона має досить давню традицію в філософсько-політичній літературі. Так, певні сутнісні

характеристики технократизму як “техніки політичного панування” сформулював ще давньогрецький мислитель Платон у трактатах “Держава” та “Політик”. Він обґрунтовував ідею суспільства, що керується носіями знання – філософами, – оскільки лише їм доступне пізнання та розуміння загального блага та шляхів його досягнення [1, с. 36]. Також першопочатки технократичної концепції управління можна знайти у роботах Ф. Бекона, де технічний і науковий прогрес висвітлюються в якості фактора, який сприяє розповсюдженню влади людини над природою та власною долею в суспільстві. А. де Сен-Сімон пов’язував подальший соціальний прогрес з діяльністю промисловців і вчених, прихід яких до важелів політичної влади вважав закономірним наслідком суспільного розвитку.

Проте для формування технократизму як типу суспільної свідомості необхідним було виникнення багаточисельного прошарку науково-технічних спеціалістів. В більш-менш масовидному порядку це стало можливим лише у внаслідок здійснення в ряді країн Європи промислових революцій, коли почалось масове застосування машин у виробництві, а потім і в інших сферах та галузях життя. Отже, виникнення і становлення технократизму як вчення, що претендує на універсальність доктрини загальносоціологічного значення, відбувається на початку ХХ ст., коли ідея технократії здобуває необхідну соціальну базу [2, 9].

Визначальна роль техніки в індустріальному порядку передбачала панування в соціальних відносинах раціонального початку і еволюційний розвиток суспільства на основі прогресуючої раціоналізації. Для технократизму остання набуває характеру технічної, формальної, технологічного знання, що здійснює вибір засобів і розробляє послідовність дій для досягнення поставлених цілей. Така постановка проблеми слугує обґрунтуванням головної ідеї технократичної теорії про особливу, провідну роль в індустріальному суспільстві технічних спеціалістів, зайятих у виробництві.

Таким чином, в ході індустріалізації на зміну промисловців А. де Сен-Сімона з чіткою гуманітарною орієнтацією прийшли технічні спеціалісти Т. Веблена, які – в силу своєї природничо-технічної освіти є об’єктивними носіями переважно технологічно-технічної раціональності. На думку Веблена, спеціалісти всіх родів “займають все більш відповідальні позиції в індустріальній системі, зростають і примножуються всередині неї, оскільки система не може далі працювати без них” [5, с. 44]. Зважаючи на те, що суспільство не може існувати без індустрії, а остання не працює без технічних спеціалістів, то варто їм поставити державу під загрозу загального саботажу, як відбудеться “оксамитова революція”, – відмова бізнесу від патронату державної влади і передача її раді технічних спеціалістів. Так, завдяки Т. Веблену технократизм повертається до політики, оскільки містить в собі заявку на політичну владу у вигляді технологізації політики, причому не стільки претензію конкретних інженерів і техніків, скільки претензію технічної раціональності, носіями якої вони виступають. Саме вона покликана замінити політику приватних інтересів на наукове адміністрування, на технологічний процес прийняття рішень з чіткою організацією всіх структур та з дотриманням суворих наукових процедур (експертиз).

Зародки ідеї технократії як форми соціального і політичного управління зустрічаються в роботах А. Богданова. Він зауважує, що будь-яке суспільство неминуче поділяється на організаторів та виконавців. Основа такого соціального поділу лежить у технічному процесі, у виробництві, а особи, пов'язані з фізичною працею, не здатні до управління суспільним життям країни. В ході революційних перетворень влада має перейти до рук технічної інтелігенції. Її роль як організатора полягає в тому, щоб складати найбільш доцільні плани трудових процесів, планувати керівництво життям, надавати йому раціональної і гармонійної форми [4, с. 131].

В 30-х роках спостерігались спроби запровадження централізованої ієрархічної організації “рад технічних спеціалістів” у суспільно-політичну практику. У 1930 році група інженерів, фізиків, біохіміків на чолі з Говардом Скоттом створила так званий “Континентальний Технократичний комітет”, основна мета якого була викладена в книзі “Вступ до Технократії” (1933), написаній Г. Скоттом.

Ставлення до технічного прогресу та влади його носіїв суттєво змінюється після кризи 1929-33 років, коли розповсюдження набувають гасла приборкання технічного прогресу. А. Тардье у роботі “Час, коли потрібно вирішувати” (1934) обвинуватив науку і техніку в тому, що вони паралізували капіталізм, в результаті чого останній втратив будь-яку здатність до самоуправління [4, с. 133-134]. Тому від організації “технократичних рад” на практиці відмовляються вже в 40-ві роки, але в теоретичному аспекті дослідження взаємовпливів техніки, технології та процесів управління лишаються актуальними.

Певного фаталістичного відтінку технічному розвитку надає О. Шпенглер у роботі “Людина і техніка” (1933), ставлячи у залежність від нього всі суспільні відносини. Техніка розділяє людей на дві групи. З одного боку – “людська маса величезних розмірів, яка пасеться машинною технікою, для неї працює і для неї живе” [4, с. 135]. А з іншого боку розвивається провідний прошарок – невелика кількість творчих голів, підприємців, організаторів, інженерів. Позиція О. Шпенглера стала перехідною ланкою до нового технократичного напрямку, основні принципи якого були викладені працях Дж. Бернхема, де спостерігалась відмова від радикалізму Т. Веблена і стверджувалась необхідність передачі влади від власників до прошарку професійних управлінців. В 1942 році в роботі “Революція менеджерів” він зауважив, що технократія в особі менеджерів стала політичною реальністю в окремих країнах, а світ знаходиться на стадії “технологічної революції”, в результаті якої і капіталізм, і соціалізм зміняться “суспільством управлінців”.

В подальшому ідея технократії як політичного управління на основі конкретного знання, зазнавала перетворень залежно від особливостей суспільно-політичного розвитку. Тому більш детального аналізу потребують основні цінності технокультури, проблеми раціонального політичного управління справами суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Графский В. Г.* Государство и технократия. – Москва, 1981. – 289 с.
2. *Деменчук Э. В.* Современная технократическая идеология в США. – Москва, 1984. – 240 с.
3. *Динес В., Николаев А.* Власть и знание: эволюция технократических концепций // Власть. – 1998. – № №10-11.
4. *Осинов Г. В.* Техника и общественный прогресс. Крат. очерк современных реформистских и ревизионистских социологических теорий. – М., 1959. – 262 с.
5. *Veblen Th.* The engineers and the price system. – N.Y., 1954. – 169 p.

*Кірілова Г. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Думки та дії людей є похідними наявної інформації. Інформація створює цивілізацію, а, отже, і нова історична парадигма виникає як наслідок нової інформаційної технології. Розвиток інформаційних технологій відбувався за лінією “слово – писемність – книгодрукування – глобальні цифрові мережі” [2, с. 28]. Писемність інформаційно забезпечила феодалізм. Всі великі імперії зародилися та існували завдяки писемності. Книгодрукування створило інформаційну базу капіталізму, але інкубаційний період тривав майже 300 років, і лише тоді стала очевидною революційність друкарського верстата. Цифрові мережі створюють інформаційно-технологічну основу мережевого інформаційного суспільства, період зародження якого почався з кінця 1960-х – початку 1970-х років. Революційний вплив мережевих технологій найвиразніше виявляється завдяки комерціалізації Інтернету. Інтернет-технології постають речовою основою нового, “мережевого” суспільного устрою [3, с. 30]. Мережеве суспільство являє собою своєрідний синтез інформаційного суспільства та суспільства знань.

Становлення інформаційного суспільства призвело до всезагальної комп'ютеризації і введення інформаційно-телекомунікаційних технологій в усі сфери життя. В даному суспільстві знання та інформація відіграють неабияку роль, а отже і специфіка інформаційного способу розвитку в тому, що головним джерелом виробництва в даному випадку є “вплив знання на саме знання” [6, с. 2-4]. Але в той же час незважаючи на широке використання в політиці, філософії, соціології такого терміну, фахівці досі не мають єдиного розуміння його змісту. Переважно вважається, що це суспільство, де забезпечуватиметься “легкий і вільний доступ до інформації з усього світу” [6, с. 2-4].